

БЕЗБЕДНОСТ НА НОВИНАРИТЕ И МЕДИУМСКИТЕ РАБОТНИЦИ

РЕАЛНОСТ ИЛИ КОНТИНУИРАНА ЗАКАНА

| Автори | Марина Тунева | Лазар Сандев |

Скопје, март 2022

Наслов:

Безбедноста на новинарите и медиумските работници – реалност или континуирана казна

Автори:

Марина Тунева
Лазар Сандев

За издавачот:

Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ)

Проект:

Безбедни новинари во кризни ситуации

Лектура:

Маја Катарова Апостолова

Публикацијата е изработена во рамки на проектот „Безбедни новинари во кризни ситуации“ (Keeping Journalists Safe in Situation of Crisis) финансиран од програмата на УНЕСКО - “Global Media Defence Fund”, а во реализација на Здружението на новинари на Македонија и Самостојниот синдикат на новинари и медиумски работници.

Авторите се одговорни за изборот и презентирањето на фактите содржани во оваа публикација и за изразените мислења, кои не се нужно оние на УНЕСКО и не ја обврзуваат Организацијата.

Употребените знаци и презентацијата на материјалот во оваа публикација не подразбираат изразување на какво било мислење од страна на УНЕСКО во врска со правниот статус на која било земја, територија, град или област или тамошните власти, или во врска со разграничувањето на граници.

Скопје, 2022

United Nations
Educational, Scientific
and Cultural Organization

Здружение на новинарите на Македонија

СОДРЖИНА

1.	Вовед	4
2.	Последици од нападите и притисоците врз новинарите и медиумските работници	9
2.1	Загриженост околу личната безбедност и влијание врз емоционалната состојба	10
2.2	Влијание врз квалитетот на работа и продуктивното работење на медиумот	12
2.3	Одговорот на институциите – нема правда за „27 април“	13
3.	Медиумите не ја обработуваат темата длабински, а јавноста е недоволно запознаена	16
4.	Засегнатите се едногласни: праксата бара спроведување на законите	19
5.	Анализа на граѓанско-судски предмет за „Крвавиот четврток“	21
5.1	Правосилна пресуда X МАЛВП-705/20 на Основниот граѓански суд Скопје	24
5.1.1.	Анализа за надомест на нематеријална штета за претрпен страв	24
5.1.2.	Надомест на нематеријална штета за повреда на слободата на изразување	29
5.1.3.	Други пресуди	36
6.	Заклучоци	38
7.	Препораки	41

ВОВЕД

Слободните медиуми се од суштинско значење за функционирањето на едно демократско општество. Тоа подразбира новинарите и медиумските работници, својата работа да ја вршат без ризик и стравување од притисоци, закани, уцени или насилство, но и соодветно да бидат заштитени од таквите проблематични појави.

Во преамбулата на препораката на Советот на Европа од 2016 година CM/Rec(2016)4 се укажува дека новинарите и другите медиумски актери сè повеќе се под закана, малтретирање, подложни на надзор, заплашувани, произволно лишени од слобода, физички нападнати, мачени, па дури и убивани поради нивната истражувачка работа, мислења или известување, особено кога се фокусираат на злоупотреба на моќ, корупција, кршење на човековите права, криминални активности, тероризам и фундаментализам¹.

Притисоците и заканите кон новинарите и медиумските работници се од различен вид, вклучувајќи физички, психолошки, економски итн. Произлегуваат од широк спектар на актери, а тука би можеле да бидат различни центри на моќ, вклучувајќи политичари, бизнисмени, јавни личности, непријателски расположени соговорници, активисти на социјалните мрежи, интернет-тролови итн.

Реалноста во Република Северна Македонија потврдува дека таквите појави продолжуваат да постојат во континуитет, а во Регистарот на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), во периодот од 2018 до 2020 година, се регистрирани вкупно 21 напад на новинари и медиумски работници, кои опфаќаат физички закани, вербални закани, малтретирање, закани по животот, како и закани врз медиуми и новинарски организации². Тоа се напади од посериозен карактер и нотирани во согласност со методологијата за регистрирање напади на медиуми и новинари, која ЗНМ ја усогласи со шест здруженија на новинари уште во 2017 година. Другите напади и повреди на права на новинари и медиумски работници, за кои ЗНМ и јавно реагирало во овој период се во поголем број, особено доколку се претпостави дека другите притисоци и/или напади не се воопшто пријавени.

Ваквите појави влијаат врз работата на новинарите и медиумските работници, изборот на темите што ќе ги обработуваат, како и начинот на кој ќе инфор-

1 Совет на Европа, Препорака CM/Rec(2016)4 на Комитетот на министри на земјите-членки за заштита на новинарството и безбедноста на новинарите и другите медиумски актери, достапна на: https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-cm-rec-2016-4-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-the-protection-of-journalism-and-safety-of-journalists-and-other-media пристапено на 24.1.2022

2 Спировски, М., Тодоровска – Костовска, В. (2020), Показатели за степенот на слобода на медиумите и за безбедноста на новинарите во 2020, Скопје, Здружение на новинарите на Македонија

мираат за нив. Нападот на новинарите или медиумските работници може да има застрашувачки ефект врз другите, особено кога сторителите дејствуваат без да бидат казнети³. И покрај тоа што бројот на физички напади е намален, загрижува фактот што сè повеќе се забележуваат закани по животот на новинарите на социјалните мрежи. Освен тоа, се регистрираат и случаи на родова дискриминација.

ЗНМ, во континуитет, од институциите на системот бара да ја гарантираат безбедноста на новинарите и медиумските работници, а од Јавното обвинителство (ЈО) да постапува активно во гонење на тие што им се закануваат и ги повредуваат нивните права.

Два сериозни инциденти во Република Северна Македонија директно го за сегаат и го загрозија владеењето на правото и слободата на изразување - 24.12.2012 година или т.н. „Црн понеделник“ и 27.4.2017 година т.н. „Крвав четврток“. Карактеристично за овие два настани е што случувањата се одвиваа во Собранието, местото каде што слободата на изразување треба да е врвна одлика на демократијата.

„Црниот понеделник“ претставуваше повреда на слободата на примање и пренесување информации под превезот на „безбедност на новинарите“, додека, пак, „Крвавиот четврток“ претставуваше повреда на безбедноста на новинарите, како дел од слободата на изразување, само поради една и единствена цел - преземање превентивни безбедносни мерки од државата за заштита на безбедноста на сите присутни во Собранието, меѓу кои и новинарите, заедно со медиумските работници (сниматели, фоторепортери) што беа присутни на настанот.

„Крвавиот четврток“ можеби претставува најтешка повреда на слободата на изразување во државата, при што, покрај претрпениот стрес и страв кај новинарите и медиумските работници за својот живот, имаше и новинари што претрпеа физички повреди.

По пет години од овој инцидент, повторно се поставува прашањето колку институциите на системот придонесоа за унапредување на безбедноста на новинарите и медиумските работници и какви се последиците од неказнивоста на ваквите проблематични појави. Во обид да се дојде до одговор на овие прашања, реализирани се квалитативни интервјуа со петмина новинари и медиумски работ-

3 European Union Agency for Fundamental Rights (2016), Violence, threats and pressures against journalists and other media actors in the EU, Vienna, достапно на: <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/violence-threats-and-pressures-against-journalists-and-other-media-actors-european>, пристапено на 22.1.2022.

ници, чија безбедност беше директно засегната при упадот во Собранието, како и со шест домашни и меѓународни експерти од медиумската сфера (ЗНМ, МИМ, ССНМ, Ресис, УНЕСКО, Алијанса за независни совети за етика во Европа - АИПЦЕ). Во исто време, целта на оваа анализа е да се утврди на кој начин правната рамка и клучните системски празнини влијаеле врз безбедноста и заштитата на новинарите и медиумските работници и врз слободата на изразување и медиумската слобода, воопшто. За таа цел, анализирани се две судски пресуди, од кои едната е правосилна, а другата по жалбена постапка, Законот за облигационите односи и Европската конвенција за човекови права, како и одлуки на Европскиот суд за човекови права.

Преку разгледување на случајот со упадот во Собранието, во 2017 година се дава осврт врз импликациите од нападите врз новинарите и медиумските работници, како врз нив самите, така и врз квалитетот на нивната работа. Паралелно со анализата на законската регулатива и нејзината (не)конзистентност во адресирањето на ваквите појави од страна на Основниот граѓански суд Скопје и Апелациониот суд Скопје, се анализираат и последиците во однос на заштитата на слободата на изразување. Преку оваа анализа се следи патот на новинарите во правосудниот систем за заштита на нивните права, заклучоците на органите на кривичниот прогон и граѓанските судови.

Првенствено, дел од новинарите почнаа да даваат изјави како оштетени пред Основното јавно обвинителство Скопје (ОЈО), кое на почетокот беше надлежно за водење на истрагата за „Крвавиот четврток“. Целта беше новинарите да дадат изјави за нивното видување за случувањата во Собранието и евентуалното распознавање на лицата од толпата што „насилно“ упадна во Парламентот. По преземањето на предметот од страна на Јавното обвинителство за организиран криминал и корупција, престана и потребата од сослушување на новинарите во својство на оштетени. Зошто се случи тоа, до ден денес нема одговор, но новинарите играа значајна улога во обезбедувањето докази на Обвинителството за гонење на оние сторители што беа познати, но, за жал, во тие постапки засегнатите новинари не можеа да се јават во својство на оштетени. Тоа е така од едноставна причина што тие кривични дела, особено кривичното дело терористичко загрозување на уставниот поредок е кривично дело против државата, односно објектот на заштита е државата и нејзините институции, па следствено секој новинар што претрпел некаква штета (физичка или психичка), не може да биде оштетен во таа постапка, туку обвинителството треба да отвори истрага и да ги пронајде лицата што вршеа кривични дела против новинарите. За жал, таков предмет сè уште не е отворен, а и по разговор со засегнатите

новинари, тие до ден денес не се повикани во обвинителството да дадат каков било исказ, со цел да се откријат сторителите.

Другата алтернатива за новинарите претставуваше поднесување граѓанска тужба пред Основниот граѓански суд Скопје, со која ќе бараат надомест на нематеријална штета за претрпен страв и за повреда на слободата на изразување од аспект на безбедност на новинарите, за што подолу ќе бидат анализирани како посебни правни основи.

Пет новинар(к)и и двајца медиумски соработници поднесоа тужби пред Основниот граѓански суд Скопје заради надомест на штета за претрпен страв и повреда на слободата на изразување (безбедност на новинари).

Тужбите беа поднесени, по иницијатива и поддршка на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), каде што преку јавен повик беа повикани оние новинари што беа во Собранието на 27.4.2017 година, индивидуално да ги заштитат своите права пред Основниот граѓански суд Скопје, бидејќи од страна на Основното јавно обвинителство Скопје не беа преземени никакви дејствија за заштита на новинарите, а особено на тие што беа нападнати во Собранието.

Моменталната состојба до март 2022 е четири активни тужби и еден правосилно завршен предмет, каде што е одбиена тужба на тужителот како неоснована и за неа во тек е постапка пред Уставниот суд на Република Северна Македонија. Од тие четири активни тужби, три се по жалба пред Апелациониот суд Скопје, а еден е во фаза на сослушување на странки.

2

**ПОСЛЕДИЦИ ОД
НАПАДИТЕ И
ПРИТИСОЦИТЕ
ВРЗ НОВИНАРИТЕ
И МЕДИУМСКИТЕ
РАБОТНИЦИ**

2.1 Загриженост околу личната безбедност и влијание врз емоционалната состојба

„Кај нас, во земјава, кон новинарите секогаш имало притисоци од различен тип. Некогаш се брутални и директни, некогаш се суптилни, манипулативни. Оваа професија е една од најподложните на закани и притисоци од многу страни“⁴.

Физичките напади и притисоците врз новинарите и медиумските работници предизвикуваат голема загриженост за нивните животи и безбедноста во работата. Интервјуираните соговорници, како најсериозен напад во својата професионална кариера, го оценуваат токму она што се случуваше во Собранието на 27 април 2017 година. „Сето тоа се случуваше во институција што треба да е чувар на демократијата“⁵. Психолошките ефекти од нападите и заканите се, исто така, силни. Последиците од тоа неретко се страв и несигурност во вршењето на работата.

„Сериозно ми беше попречено правото на слобода на изразување и информирање и безбедноста во тие три и пол часа додека бев затворена во прес-центарот на Собранието. Доживев и физички повреди, премногу навреди, провокации и омаловажување“⁶. „Вообичаено не се плашам од ништо, но на 27 април беше многу стресно, страшно, имаше детонации, шок-бомби, се слушаа силни звуци“⁷.

И онлајн-вознемирувањето има ефект на заплашување. „Напаѓачите или, пак, тие што вршат притисоци испраќаат порака до сите новинари, не само до нивните жртви...Да имаме предвид дека повеќето убиства на новинари почнале со напади, закани и со притисок“⁸.

Се смета дека онлајн-вознемирувањето, заканите и притисоците почесто им се случуваат на жените. „Податоците, во последните неколку години, покажуваат

4 Интервју со Билјана Петковска, директорка на Македонскиот институт за медиуми, реализирано на 10.2.2022 година

5 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

6 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

7 Интервју со Иван Поповиќ, снимател, реализирано на 5.2.2022 година

8 Интервју со Аделин Хулин, УНЕСКО, реализирано на 8.2.2022 година

дека новинарките и медиумските работнички се поизложени на напади и закани, посебно преку социјалните мрежи. Прво, бидејќи новинарките процентуално се позастапени во медиумите. Новинарството, полека, прераснува во таканаречена „женска“ професија, и со самото тоа има и поголем број напади врз нив. Секако, има и други причини, кои допрва треба да ги откриваме и да работиме на прекин на овие напади, навреди и слично“⁹.

Новинарките честопати трпат навреди и омаловажувања кога известуваат за сензитивни теми. „Се користат квалификации што се однесуваат единствено на жените, во пејоративно значење, засновани врз предрасуди и родови стереотипи. Појава што индиректно се одразува врз нивната професионална иднина и врз нивниот приватен живот“¹⁰.

И на настанот на 27 април 2017 година, нападнатите новинарки укажуваат на навредите врз основа на родовата припадност. „Колегите новинари добиваа само удари и пцовки, додека ние, новинарките, и удари и навреди на сексистичка и родова основа, а и вулгарности. Новинарките секогаш се поподложни на таков тип сексистички и вулгарни напади, и на социјалните мрежи, и во работата на терен. Во однос на физичките напади, не би правела разлика, ако некој решил да нападне новинар, ќе го нападне, без разлика дали е маж или жена“¹¹.

Иако не постојат прецизни статистички податоци дали новинарките и медиумските работнички се поизложени на напади, притисоци, вознемирување и уцени, сепак „се чини дека нашето опкружување е сè уште такво, што новинарките може да трпат и поголеми навреди, за разлика од нивните колеги, само поради фактот што се жени“¹².

Со упатените коментари и/или пораки поретко се критикува нивниот професионален резултат, за разлика од физичкиот изглед, приватниот живот итн. „Најверојатно чувствуваат поголема храброст да ни се обратат нам, а тоа ни предизвикува проблем во функционирањето и професионализмот... Проблемот е што никој не ги осудува таквите настани, ниту, пак, има реакција од институциите“¹³. Сепак, интервјуираните новинари сметаат дека многу почесто треба да се реагира и да се побара разрешница на таквите проблеми затоа

9 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

10 Интервју со Милан Спировски, ЗНМ, реализирано на 9.2.2022 година

11 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

12 Интервју со Снежана Трпевска, медиумски експерт, реализирано на 8.2.2022 година

13 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

што и онлајн-насилството е насилство и прашање на време е кога тие пораки би можеле да се преточат во реален напад. „Вознемирувачите испраќаат порака до сите новинари, не само до нивните жртви“¹⁴.

2.2 Влијание врз квалитетот на работа и продуктивното работење на медиумот

Стравот од напади, притисоци и закани влијае врз квалитетот на известувањето, а предизвикуваат и недоверба во новинарството како професија и медиумската работа, воопшто. „Стравот што е предизвикан од самите закани и напади придонесува новинарите и медиумските работници да се повлекуваат во ситуации кога тоа не треба да е случај, да не доистражат одредена тема или, пак, да не почнат да се интересираат и да се занимаваат со одредени аномалии во државата“¹⁵.

Сепак, дел од соговорниците велат дека дури и ваквите појави не ги спречуваат да продолжат својата работа да ја вршат професионално. „За мене се предизвик повеќе. Не ме стопираат. Да бидам попрофесионална, подиректна, поотворена и уште подетално да ги кажувам работите такви какви што се... колку што сум јас погласна и попрофесионална, толку повеќе граѓаните ги согледуваат работите такви какви што се вистински во ова политичко мочуриште“¹⁶.

Без разлика дали се работи за закани и напади или притисоци, станува збор за исклучително сериозен проблем со пошироки последици. „Тие се сериозен проблем за желбата на новинарот да остане во професијата и мотивот и слободата критички и без страв да истражува и да пишува за тоа како работат политичарите или, пак, за појавите на корупција или криминал“¹⁷. Кога на ова ќе се додаде дека новинарите трпат пошироки притисоци, вклучувајќи ги и оние од раководните структури, како и од сопствениците и политичарите, последиците се уште поголеми. Новинарите се воздржуваат од отворено говорење за

14 Интервју со Аделин Хулин, УНЕСКО, реализирано на 8.2.2022 година

15 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

16 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

17 Интервју со Снежана Трпевска, медиумски експерт, реализирано на 8.2.2022 година

овие појави и ретко пријавуваат кога им се прекршуваат основните права. Иако се оценува дека новинарите во редакциите генерално имаат поголема слобода, сепак има многу влијанија врз секојдневното работење што не се толку видливи, односно постои повеќе самоцензура отколку директни притисоци¹⁸. „Само слободен новинар што работи без притисоци, напади и закани, може да работи професионално и квалитетно. Невозможно е да се очекува посветеност, ентузијазам и квалитет ако немате комплетна слобода како новинар“¹⁹.

„Во некои ситуации однапред, пред некоја емисија, особено ако гостува претседател на политичка партија, знаеме дека заканите ќе бидат многу поголеми и уште на почетокот се обидуваш да си повнимателен, што може да помине во форма на самоцензура...Кога водам интервју, нормално, нема да се доведам во ситуација да го правам тоа непрофесионално, но секое поставување критичко прашање, за кое знам дека нема да му одговара, на различни начини ќе биде искритикувано и ќе бидам линчувана на социјалните мрежи“²⁰.

Последиците се чувствуваат и во однос на севкупното работење на медиумите. „Доколку неквалитетниот производ го сметаме како дел од целосната работа на медиумот, можеме да сметаме дека на крајот тие придонесуваат и за полошо финансиско работење на медиумите, а со тоа и за полоша финансиска, односно социјално-економска состојба на медиумските работници“²¹.

2.3 Одговорот на институциите – нема правда за „27 април“

ЗНМ и Самостојниот синдикат на новинари и медиумски работници (ССНМ) континуирано бараат од институциите сериозно и ефикасно да ги истражат сите напади на новинарите и медиумските работници и да ги казнат одговорните. Без таков одговорен однос на институциите, нападите ќе продолжат и ќе станат поагресивни, а тоа може да го доведе во прашање и животот на

18 Спировски, М., Тодоровска – Костовска, В. (2020), Показатели за степенот на слобода на медиумите и за безбедноста на новинарите во 2020, Скопје, Здружение на новинарите на Македонија

19 Интервју со Билјана Петковска, директорка на Македонскиот институт за медиуми, реализирано на 10.2.2022 година

20 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

21 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

новинарите²². „Во контекст на инцидентите од 27 април, државата не направи никаков напор да има правда за новинарите и за медиумските работници што беа предмет на напади и закани. Напротив, новинарите и медиумските работници беа условени од државата сами да ја бараат правдата пред судовите со приватни тужби кон сторителите и насилниците од тие настани“²³.

Односот на институциите кон овој проблем наидува на осуда и кај другите новинарски и медиумски организации. „Државата воопшто не ги заштити новинарите и не им обезбеди правда. Засегнатите новинари беа изложени на закани по животот и психолошки трауми, кои тешко се надминуваат“²⁴.

Најголем дел од критиките поврзани со случајот од 27 април се дека правосудните органи имале различен аршин и проценка на ситуацијата, во споредба со другите што беа нападнати во Собранието. „Нападот врз новинарите и медиумските работници додека се на работна задача, посебно доколку се работи за законодавниот дом, каде што државата и нејзините институции треба да создадат безбедни услови за работа мора да биде казнет, односно во нашиов случај сметаме дека сосема спротивно требаше да бидат оценети овие напади врз медиумските работници, како и попречувањето на нивната работа“²⁵.

Иако државата и актуелната власт ветуваа правда во однос на случувањата, новинарите и професионалната медиумска заедница сметаат дека тоа не е случај. „Јасно, гласно и недвосмислено – немаше. Срамниот Закон за селективна амнестија во делот на одговорните за 27 април (мислам на амнестираните пратеници) беше првиот удар врз правдата. Доживувавме апсурдни ситуации во судовите дека самите свесно сме си ја загрозиле безбедноста зашто не сме носеле шлемови или, пак, да се негира дека некои од нас воопшто ни се колеги. Ова, буквално, е последниот удар како последица на срамната неодговорност и неправда за новинарите... апсурдно е и срамно да ни се спори правото дека сме новинари, дека сме претрпеле страв, шок, трауми, иако има извештаи, вештачења од судски вештаци, дека дел од нас немале повреди, а тие што имале физички повреди, дека требало да носат шлем“²⁶.

22 Здружение на новинарите на Македонија, „ЗНМ и ССНМ: Селективната правда за 27 април е неправда за граѓаните и новинарите“, 2.11.2021, достапно на: <https://znm.org.mk/znm-i-ssnm-sелективната-правда-за-27ми-а/>, пристапено на 1.2.2022

23 Интервју со Милан Спиоровски, ЗНМ, реализирано на 9.2.2022 година

24 Интервју со Билјана Петковска, директорка на Македонскиот институт за медиуми, реализирано на 10.2.2022 година

25 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

26 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

Новинарите остро реагираат на фактот дека ЈО единствено покренало постапки за нападнатите политичари во Собранието, а тие самите биле принудени да водат приватни граѓански спорови. „Тоа е срам за целата држава, судството, но и за политичарите, кои буквално како да исчезнаа со нивните реакции и поддршка откако за нив беа поведени постапки. А ние бевме повикани и како сведоци во ЈО и повторно се губат спорите“²⁷.

Засегнатите новинари реагираат дека, и покрај тоа што на 27 април 2017 година се соочиле со сериозни закани по својот живот, сепак не прекинале професионално да ја вршат својата работа. „Ние, неколку новинари буквално бевме на работ да ги изгубиме животите. Бев затворена во просторија каде што не знаев што може да ми се случи, но не престанав да ‘стримам’ за тоа да оди во јавност... Без разлика што тогаш ги штитевме интересите на државата, не гледам дека државата застана зад она што ни се случи... Државата направи доволен напор за да нема правда за новинарите, обратно од тоа што требаше“²⁸.

Доминираат ставовите дека токму неказнивоста на нападите врз новинарите и медиумските работници предизвикуваат инциденти од ваков вид или, пак, го зголемуваат ризикот од нив.

27 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

28 ибид

**МЕДИУМИТЕ НЕ ЈА
ОБРАБОТУВААТ
ТЕМАТА ДЛАБИНСКИ,
А ЈАВНОСТА Е
НЕДОВОЛНО
ЗАПОЗНАЕНА**

Заднички е впечатокот на интервјуираните соговорници дека медиумите во државава недоволно и нередовно информираат за проблемите со безбедноста и притисоците врз новинарите и медиумските работници. Оттука и јавноста е недоволно запознаена со овие проблеми.

„Мислам дека пошироката јавност има негативно мислење за новинарството како професија и дека токму во тој контекст ги гледа заканите и нападите кон новинарите. Ако јавноста смета дека новинарите генерално се непрофесионални, тогаш е многу веројатно дека нема да ја загрижува или да ја интересира безбедноста на новинарите“²⁹. Оттука и не се познаваат проблемите со кои се соочуваат новинарите и медиумските работници. „На луѓето им се случуваат многу работи во текот на денот што ги засегаат повеќе отколку тоа што нè засега нас како група“³⁰.

„Јас, многупати, кога сум бил на терен, сум им укажувал на луѓето дека тоа е исто како кога некој ќе им дојде на работа и вербално ќе им се заканува. Си ја вршам својата работа, снимам, ме напаѓаат вербално или физички, не разбираат што прават со тоа, не ја разбираат нашата професија, настапуваат агресивно...“³¹.

ЗНМ, во континуитет, реагира за предизвиците и проблемите во врска со овие прашања, а „во соработка со домашни и меѓународни партнери работи на истражувања, компаративни анализи и подготвува публикации во интерес на јавноста, односно информирање на граѓаните за овие проблеми“³². Анализите на ЗНМ континуирано се опфатени во извештаите за Европската комисија. По-конкретно, врз основа на податоците на ЗНМ, во извештајот од 2021 година³³ се наведува дека се забележани два физички напади и 12 различни форми на вербални закани по живот и заплашување.

Дури и кога се известува за овие проблеми во медиумите, ретко се укажува на нивната суштина. Најчесто се информира за годишнината од некој настан, поднесена тужба, прес-конференција на ЗНМ и на други медиумски здруженија, доколку има одреден позначаен инцидент или, пак, доколку е нападната екипа. „Обично ги решаваме проблемите на другите, но не и своите... Секогаш одиме со нешто што е поважно и повлијателно прашање од граѓанскиот

29 Интервју со Снежана Трпеска, медиумски експерт, реализирано на 8.2.2022 година

30 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

31 Интервју со Иван Поповиќ, снимател, реализирано на 5.2.2022 година

32 Интервју со Милан Спироски, ЗНМ, реализирано на 9.2.2022 година

33 Европска комисија (2021) Извештај за Република Северна Македонија, достапен на https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/north-macedonia-report-2021_en, пристапено на 25.1.2022

интерес. Самите себеси се ставаме на маргините на известувањето. Сметам дека граѓаните не се докрај запознаени што се случуваше во најцрниот ден за македонската демократија и што преживеавме ние, новинарите. Како да сме граѓани од втор ред, а како такви нè третираат и во судските пресуди“³⁴.

Соговорниците сметаат дека фокусот во известувањето на медиумите е главно врз политиката и други теми што ја привлекуваат публиката, додека, пак, состојбата со безбедноста и заштитата на новинарите не се смета за многу атрактивна тема. „Како да владее едно непишано правило да не се пишува за други новинари и медиуми“³⁵.

Некои од медиумските работници сметаат дека „причините за ваквиот третман на темите од страна на редакциите неретко е економскиот интерес на сопствениците на медиумите“³⁶.

Освен што медиумите треба да посветат поголемо внимание на овие теми, потребни се и интерни протоколи, документи, обуки и информации за вработените со кои ќе им помогнат соодветно да се однесуваат при известувањето за ризични настани или да се справуваат со нападите, заканите, малтретирањата, без разлика дали тие се онлајн или не. „Многу поважно е медиумите, новинарите и медиумските работници да се трудат што е можно пообјективно да ја работат својата работа и да се обидат да се доближат до граѓаните за, колку толку, да се тргне фамата дека сите медиуми не чинат и се претставници на сè што е негативно и лошо во општеството.“³⁷

Солидарноста меѓу новинарите и медиумските работници, кога станува збор за заштитата од напади, се оценува на задоволително ниво. „Од моето досегашно искуство немало ситуација да не се заштитиме или некој да биде оставен, а другите да избегаат“³⁸.

„Колку што фелата е поединствена и посолитарна, попрофесионална и посилна во сопствените редови, ќе биде посилна и пред сите притисоци и удари од политичарите, бизнис-моќниците, па и кон оние што си даваат за право да ја напаѓаат професијата, бидејќи нападот врз еден новинар е напад врз целата фела“³⁹.

34 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

35 Интервју со Снежана Трпевска, медиумски експерт, реализирано на 8.2.2022 година

36 Интервју со Трајче Илиевски, реализирано на 3.2.2022 година

37 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

38 Интервју со Трајче Илиевски, реализирано на 3.2.2022 година

39 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

**ЗАСЕГНАТИТЕ СЕ
ЕДНОГЛАСНИ:
ПРАКСАТА БАРА
СПРОВЕДУВАЊЕ НА
ЗАКОНИТЕ**

Интервјуираните соговорници сметаат дека секогаш има простор за унапредување на законската регулатива, но како што велат „Република Северна Македонија е позната како една од земјите со добри закони, но тие не се спроведуваат во практиката. Тоа е една од забелешките што константно ги добиваме во секоја сфера“⁴⁰

ЗНМ смета дека Кривичниот законик треба да се надополни, со цел да постојат системски гаранции поврзани со безбедноста на новинарите. На ова прашање, заедно со ССНМ, работи веќе неколку години. Освен тоа, ЗНМ континуирано бара специјализирани единици во Кривичниот суд и во Обвинителството за зголемување на ефикасноста во заштитата на правата на новинарите. Спроведувањето на системските реформи во медиумскиот сектор, во контекст на измените и дополнувањата на Кривичниот закон, со кој се овозможува системска заштита на новинарите во случај на повреда на нивните права, како и Законот за граѓанска одговорност од клеветата и навреда, со кој е намалена нематеријалната штета за новинарите уште во јули 2021, беа влезени во собраниска процедура и се очекува да бидат усвоени во текот на 2022 година.

Еден од проблемите со овој Закон е тоа што нападите врз новинарите и медиумските работници не се процесуирани и речиси секогаш биле упатувани самите да ја бараат правдата пред судот, со поднесување кривични пријави. Или, пак, се смета дека работата се заочува во Обвинителството. „Затоа сметаме дека со конечното усвојување на измените на Кривичниот закон, со кои напад врз новинар или медиумски работник ќе се смета како напад врз службено лице, работите во оваа област видно би се промениле“⁴¹. Професионалната медиумска заедница смета дека усвојувањето на ова законско решение ќе биде сериозен чекор напред кон намалување на неказниоста на нападите врз новинарите и медиумските работници.

Дел од новинарите се воздржани и сметаат дека идејата со новите законски измени ќе ја смени ситуацијата, но допрва треба да се согледа како ќе функционира тоа. „Повторно ќе треба промената да дојде директно од партиите. Затоа што изворот на проблемите е таму, нема друг. Сè е политички мотивирано. И заканите се такви“⁴².

40 Интервју со Душица Мрѓа, новинарка, реализирано на 2.2.2022 година

41 Интервју со Дарко Дуридански, Самостоен синдикат на новинарите на Македонија, реализирано на 8.2.2022 година

42 Интервју со Наташа Стојановска, новинарка, реализирано на 9.2.2022 година

**АНАЛИЗА НА
ГРАЃАНСКО-
СУДСКИ ПРЕДМЕТ
ЗА „КРВАВИОТ
ЧЕТВРТОК“**

Во продолжение ќе дадеме еден мал осврт на фактичката состојба, со цел да се разјаснат одредени правни дилеми што ќе бидат анализирани подолу.

Новинарите, критичниот ден 27 април 2017 година пристигнале со цел да известуваат за случувањата околу избор на ново парламентарно мнозинство и претседател на Собранието на Република Северна Македонија. Истовремено, пред Собранието имало јавен собир на кој учествувале голем број луѓе, незадоволни од политичката ситуација, нешто што беше секојдневие тој период.

Исто така, општо познато е дека во еден момент, во собраниската пленарна сала имаше тензија меѓу пратениците, што резултирало со усвојување на ново парламентарно мнозинство и избор на нов претседател на Собранието. По тензијата атмосфера, присутните пратеници и новинарите се упатиле кон салата за прес-конференции. Додека траел говорот на тогашниот пратеник Зоран Заев, на ТВ екраните поставени во прес-центарот, во живо се емитувал јавниот собир пред Собранието. Во еден момент, јасно можело да се забележи дека толпата станува насилна и немало доволен број полициски службеници што требало да ја обезбедуваат зградата на Собранието. Во одреден момент, толпата, совладувајќи ги пречките поставени во дворот на Собранието, се упатила кон влезната врата, која била обезбедувана од коридор, од неколкумина полициски службеници. И покрај овие случувања, прес-конференцијата во Собранието продолжила од причина што никој не се надевал дека ќе се дозволи влез на толпата внатре во Собранието. Во еден момент, вратите од Собранието биле отворени однатре од страна на пратеникот Крсто Мукоски, при што толпата почнала да влегува внатре во Собранието.

Сево ова се пренесуваше во живо преку повеќе медиумски куќи. Во тие моменти, кај присутните новинари се создало чувство на неверување дека полициските службеници и собраниското обезбедување дозволиле, односно не сториле ништо за да го спречат навлегувањето во собраниската зграда. Толпата бргу се раширила и за краток период пристигнала во прес-салата. Иако постоеле обиди да се спречи толпата да влезе во прес-салата, тие биле неуспешни, при што толпата насилно ја отворила вратата и лицата почнале да фрлаат со сè какви предмети кон сите присутни во прес-салата, вклучувајќи ги и новинарите.

Речиси сите новинари што се затекнале на местото на настанот или сакале да го напуштат, од страна на толпата што упаднала во Собранието биле прашувани во кој медиум се вработени и дека доколку не се од медиумот по нивен избор, ќе бидат нападнати. Кратко кажано, биле изложени на тортура. Некои

од новинарите биле и препознаени од толпата, и како последица на тоа биле физички и психички малтретирани, им биле одземани микрофоните, па дури и биле затворани во простории. Дури и еден новинар, не по негова желба, бил поставен како жив штит пред пратениците што биле напаѓани.

Тоа што уште повеќе ја влошува состојбата е фактот што новинарите биле извлечени од Собранието по повеќе од три часа од настанот, а некои дури и подолго.

Сето тоа резултира со последици кон психо-физичкото здравје на новинарите, каде што од една мирна состојба на известување, наеднаш се доведоа во ситуација да не знаат дали ќе бидат малтретирани, тепани, па дури и лишени од живот. А сето тоа како резултат на непреземање превентивни дејствија од страна на државата, во смисла на поставување доволен број полициски службеници за да го обезбедуваат Собранието како највисок државен орган.

Како последица од случувањата тој ден, новинарите доживеале стрес со силен интензитет и страв, проследен со продолжена реакција на душевно трпење.

Само за потсетување, ноторен факт е дека во тој период имаше голем број јавни собири и демонстрации, при што за мирни протести државата употребуваше опрема и сила за разбегување на толпата, а со цел таа да не направи штета на Собранието или да влезе во него. Но, овој ден 27.4.2017 година, е денот кога државата не ги презеде потребните превентивни мерки за заштита, за што и Основниот кривичен суд донесе пресуда со која огласи повеќе лица за виновни за кривично дело терористичко загрозување на уставниот поредок, вклучително и носители на јавни функции како организатори на тој настан.

Како што е напоменато погоре, пет новинар(к)и и двајца медиумски соработници поднесоа тужби пред Основниот граѓански суд Скопје. Тужбите беа базирани на две основи: надомест на причинета нематеријална штета - претрпен страв и надомест на нематеријална штета за повреда на слободата на изразување од аспект на безбедноста на новинарите. Иако, за двете основи, фактичката состојба е иста, во продолжение посебно ќе ги разработиме правните основи поради правните дилеми што произлегуваат од Законот за облигационите односи и Европската конвенција за човекови права од Советот на Европа, во делот на безбедноста на новинарите како дел од слободата на изразување.

5.1 Правосилна пресуда X МАЛВП-705/20 на Основниот граѓански суд Скопје

5.1.1. Анализа за надомест на нематеријална штета за претрпен страв

Во Законот за облигационите односи (во понатамошниот текст ЗОО), отсек 6 насловен „Посебни случаи на одговорноста“ постои член 166 со наслов: Одговорност поради терористички акти, јавни демонстрации или манифестации, кој гласи:

(1) За штета настаната од смрт, телесна повреда или оштетување, односно уништување на имотот на физичко или правно лице, поради акти на насилство или терор, како и при јавни демонстрации и манифестации одговара државата, без оглед на постоењето вина, освен ако поинаку не е определено со друг закон.

(2) Организаторите, учесниците, поттикнувачите и помагачите во актите на насилство или терор, во јавните демонстрации и манифестации, кои се насочени кон подривање на уставното уредување, немаат право на надомест на штета според оваа основа.

(3) Државата има право и обврска да бара надомест на исплатениот износ од лицето што ја предизвикало штетата.

(4) Тоа право застарува во роковите пропишани за застареноста на побарувањата за надомест на штета.

Како што може да се заклучи од текстот на членот, во ситуации опишани во ставот 1 од овој член, а тоа се акти на насилство или терор, како и при јавни демонстрации и манифестации, државата секогаш одговора, без разлика на вина, освен доколку со друг закон не е поинаку пропишано. Тоа е т.н. објективна одговорност, односно во ситуација доколку државата ги пронајде и ги

осуди лицата што ја сториле штетата, државата повторно одговара, бидејќи таа била должна да ги заштити имотот и здравјето на граѓаните. Но, има една битна напомена и разлика. Настанот од 27 април не бил насилен сам по себе. Новинарите известувале од мирна, нормална атмосфера во Собранието и претпоставка е дека Собранието секогаш е обезбедено од каков било напад. Поради тоа и како основа на поднесување на тужбата е овој член 166 од ЗОО. Новинарите се должни при известување во ситуации во кои има насилство, на пример известување од јавна демонстрација или слично, да ги следат инструкциите на полициските службеници што го воспоставуваат редот, бидејќи на тој начин државата го штити новинарот да не биде повреден.

Имајќи ја предвид фактичката состојба и гореспоменатиот член од законот, сепак пред судот се постави како дилема дали надомест на нематеријална штета – претрпен страв може да биде досуден, бидејќи во текстот од ставот 1 таксативно биле наброени основите по кои можело да се бара штета, а тоа се: „штета настаната од смрт, телесна повреда или оштетување, односно уништување на имотот на физичко или правно лице.“

Правната теза на новинарите во граѓанската постапка е дека овој член од законот не може да се толкува толку рестриктивно, бидејќи во текстот е содржан и зборот оштетување, што подразбира штета во генерална смисла, а штета претставува намалување на нечиј имот (обична штета) и спречување на неговото зголемување (испуштена корист), како и повреда на личните права (нематеријална штета) (види член 142 од Законот за облигационите односи).

Правната теза на одбраната на државата е дека не може да постои надомест на нематеријална штета за претрпен страв од причина што членот 166 од ЗОО не ја покрива таа штета, дека доколку се бара таква штета, мора да постои и телесна повреда, како и дека државата не може да има одговорност за дејствија што биле преземени од друг.

Во текот на судењата за сите новинари беше приложено правно мислење на одделот за граѓански дела на Врховниот суд на Република Северна Македонија, по повод расправајќи за правно прашање од интерес на работата на сите совети во судот и воедначување на судската пракса, на седница одржана на ден 22.2.2011 година на кое е усвоено следното:

„Утврдувањето на одговорноста, видот, обемот и висината на штетата настаната, во смисла на одредбата од членот 166 „Одговорност поради терористички акти, јавни демонстрации или манифестации“

од Законот за облигационите односи, се определува согласно оваа одредба и другите одредби од истиот закон од одделот 2, насловен - Причинување штета, од членот 141 до членот 198“.

Што значи тоа? Тоа значи дека Врховниот суд на Република Северна Македонија дава правно мислење за сите основни и апелациони судови, дека доколку настане каква било штета на здравјето и имотот при акти на насилство или терор, како и при јавни демонстрации и манифестации, државата одговара, односно е должна да ја надомести причинетата штета.

Во контекст на претрпениот страв како основа за надомест на нематеријална штета, во Законот за облигационите односи, поточно член 189 став 1 и 2 е предвидено:

„(1) Во случај на повреда на личните права, судот, ако најде дека тежината на повредата и околностите на случајот го оправдуваат тоа, ќе досуди справедлив паричен надоместок, независно од надоместокот на материјалната штета, како и во нејзино отсуство.“

„(2) При одлучувањето за барањето за справедлив паричен надоместок, судот ќе води сметка за силината и траењето на повредата со која биле предизвикани физички болки, душевни болки и страв, како и за целта за која служи надоместокот, но и за тоа надоместокот да не е во спротивност со стремежите што не се спојливи со неговата природа и општествената цел.“

Повторно се поставува прашањето - Што значи тоа? Од ставот 1 од членот 189 може да се заклучи дека судот може да утврди надомест за претрпен страв и во отсуство материјална штета (постоење телесна повреда), и во ставот 2 е предвидено дека судот, при одлучување за справедливиот паричен надоместок треба да води сметка за силината и траењето на повредата со која биле предизвикани физички болки, душевни болки и страв, како и за целта за која служи надоместокот, но и за тоа надоместокот да не е во спротивност со стремежите што не се спојливи со неговата природа и општествената цел.

Но, сепак, четири од пет тужби беа одбиени поради фактот што на новинарите не им следува правото да бараат надомест за претрпен страв, бидејќи не претрпеле телесни повреди. Петтата тужба сè уште е во тек. Во продолжение ќе анализираме дел од тие пресуди.

Како што напоменавме погоре, со оваа пресуда, во делот за надомест за претрпен страв одбиена е тужбата како неоснована од причина што тужителот-новинар не претрпел телесни повреди. Образложението на Основниот граѓански суд Скопје е следново:

„Барањето за надомест на нематеријална штета за претрпен страв, тужителот го бара по чл.166 ст.1 од ЗОО, па имајќи ја предвид одредбата, јасно е дека тужениот, т.е. државата одговара само за штети настанати од смрт, телесна повреда или оштетување, односно уништување имот на физичко или правно лице поради акти на насилство. Како последица од настанот од 27.4.2017 година, тужителот, не само што не претрпел телесна повреда, туку нема оштетување на сопствен имот, па за стравот што го претрпел тужителот, а за судот е неспорен (затоа што е човечки нормално секоја личност да доживее страв, но во колкав интензитет, тоа зависи од карактерот на личноста и од неговата емоционална состојба), тужениот нема обврска да исплати надомест на нематеријална штета, затоа што законската одредба таксативно ги наведува основите по кои испраќа надомест на штета, а стравот не е опфатен со одредбата.“

„Оттука, судот е на мислење дека ваквиот страв, во отсуство на телесна повреда е правно релевантен за надомест на нематеријална штета, но само од лицата што го предизвикале настанот. Дотолку повеќе што горенаведеното произлегува од самата одредба дека државата е во обврска да исплати надомест на штета за претрпени телесни повреди, што, пак, е утврдено во чл.189 ст.1 и 2 од ЗОО.“

„Јавната демонстрација и манифестација се сметаат за настани кои државата треба да ги држи под контрола и таа е должна да се грижи за сигурноста на интегритетот на луѓето, бидејќи за тешки повреди на интегритетот предвидена е одговорност и државата е должна да се грижи да не дојде до акти на тероризам и до насилни демонстрации. Во таков случај, се смета дека човековиот интегритет е важно добро и не може да остане без надомест, одговорноста е објективна. Според видот на доброто што е предмет на заштита, телесниот интегритет на тужителот не бил засегнат, па тужениот не може да се повика на одговорност, кога тужителот не претрпел штета.“

„Погоренаведеното претставува и став на Апелациониот суд Скопје, во врска со вооружениот конфликт во селото Арачиново изразен во одлука ГЖ.бр.2143/10 од 15.9.2010 година, каде што првостепениот

суд го одбил тужбеното барање на тужителите за надомест на нематеријална штета и оценил дека не им припаѓа правото на надомест на нематеријална штета за претрпени душевни болки поради повреда на слободата или правата на личноста, страв и повреда углед согласно одредбите од чл.189 в.в. (во врска) со чл.166 од ЗОО. Апелациониот суд оценил дека тужителите не претрпеле телесна повреда, ниту, пак, настапила смрт поради актите на насилство од вооружениот конфликт што се одвивал во тој период, па оттука, на тужителите воопшто не им припаѓало правото на надомест на нематеријална штета за душевни болки поради повреда на наведените права, за што не одговара државата.“

По вложена навремена жалба, Апелациониот суд Скопје ја одби жалбата како неоснована и ја потврди пресудата на Основниот граѓански суд Скопје со истите причини како што се наведени и тука.

По тоа што е дадено како образложение за причините за одбивање на тужбеното барање на тужителот новинар, не би се сложил поради следново:

Ваквиот заклучок на првостепениот суд за чл.166 вв чл.189 ст.1 и 2 е збунувачки. Дали првостепениот суд сака да каже дека надомест можат да бараат само доколку биле нападнати од лица што се идентификувани од државата како дел од толпата? Што ако државата не може да ги идентификува тие лица? Тоа значи дека новинарот нема право на надомест на штета (материјална или нематеријална)? Исто така, нејасно е зошто судот ваквиот заклучок го врзал со членот 189 ст.1 и 2 од ЗОО? Ако намерата била да се поврзе со членот 166 ст.1 од ЗОО, тогаш примената е погрешна. Во таква ситуација, оправдана би била примената на чл.166 в.в. со членот 189 ст.1, со оглед на тежината на повредата и околностите на случајот. Тежината на повредата е предизвиканиот страв, кој реално постоел, бидејќи имало директни закани и реална можност од нанесување повреди, во место и околност што не требало да се случи, односно каде што државата непосредно морало да преземе дејствија за спречување на таквите насилства.

Второ, нејасно е зошто и Основниот граѓански суд Скопје и Апелациониот суд Скопје, настанот од „Крвавиот четврток“ го изедначуваат со вооружениот конфликт во Арачиново? Сосема е правно исправно правото да се применува исто на слична или иста фактичка состојба. Не е исправно да се создава аналогија

во правото од две различни фактички ситуации. Тие две фактички ситуации се спротивни и не можат да подлежат на иста правна аналогија.

Трето, не е образложено поради кои причини, Основниот граѓански суд Скопје и Апелациониот суд Скопје не го зеле предвид правното мислење на одделот за граѓански дела на Врховниот суд на Република Северна Македонија⁴³. Правното мислење на Врховниот суд има за цел да влијае врз пониските судови (основните и апелационите) за унапредување на судската пракса за усогласена примена на законите.

Исто така, постојат и други пресуди од други основни судови од Републиката, каде што за сообраќајна незгода усвоено е тужбеното барање на тужителот за претрпен страв, а во отсуство на телесна повреда.

За крај, д-р Милка Ристова, поранешна судијка на Врховниот суд на Република Северна Македонија, во своето стручно дело „Надомест на нематеријална штета“, кој е објавен на веб-сајтот на Врховниот суд на Република Северна Македонија⁴⁴, во поглед на стравот, како посебен облик на надомест на нематеријална штета, ќе наведе:

„Стравот не мора да биде предизвикан со телесна повреда, може и со други дејствија, како посебен облик на душевно нарушување.“

5.1.2. Надомест на нематеријална штета за повреда на слободата на изразување

Другата основа на тужбеното барање на новинарите е да се утврди повреда на слободата на изразување, што, освен правото на пренесување и примање информации, ја штити и психофизичката безбедноста при остварувањето на ова право.

43 „Утврдувањето на одговорноста, видот, обемот и висината на штетата настаната во смисла на одредбата од членот 166 „Одговорност поради терористички акти, јавни демонстрации или манифестации“ од Законот за облигационите односи, се определува согласно оваа одредба и другите одредби од истиот закон од одделот 2, насловен – Причинување штета, од членот 141 до членот 198.“ Правно мислење на одделот за граѓански дела на Врховниот суд на Република Северна Македонија, по повод расправајќи за правно прашање од интерес на работата на сите совети во судот и воедначување на судската пракса, на седница одржана на 22.2.2011 година.

44 Ристова, М. (2013) Надомест на нематеријална штета, достапно на: <https://bit.ly/3MKoXMG>, пристапено на 28.1.2022

Во чл.3 ст.1 и 2 од Законот за медиумите е пропишано што претставува слободата на изразување:

„(1) Се гарантира слободата на изразување и слободата на медиумите.“

„(2) Слободата на медиумите особено опфаќа: слобода на изразување на мислења, независност на медиумите, слобода на прибирање, истражување, објавување, избор и пренесување информации во насока на информирање на јавноста, плурализам и разновидност на медиумите, слобода на проток на информации и отвореност на медиумите за различни мислења, уверувања и за разновидни содржини, достапност до информациите од јавен карактер, почитување на човековата индивидуалност, приватност и достоинство, слобода за основање правни лица за вршење дејност за јавно информирање, печатење и дистрибуција на печатен медиум и другите медиуми од земјата и од странство, производство и емитување на аудио/аудиовизуелни програми, самостојност на уредникот, новинарот, авторите или креаторите на содржини или програмските соработници и другите лица, а во согласност со правилата на професијата.“

Слободата на изразување, во смисла на членот 10 од Европската конвенција за човекови права (во понатамошниот текст ЕКЧП) на Советот на Европа не подразбира само слобода на пренос и примање информации од политичка или од друга природа, туку и слика, фотографија, хумор и сатира, претстави и секакви други форми на изразување.

Членот 10 од ЕКЧП гласи:

„1. Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член не ги спречува државите, на претпријатијата за радио, филм и телевизија да им наметнуваат режим на дозволи за работа.“

„2. Остварувањето на овие слободи, кое вклучува обврски и одговорности, може да биде под одредени формалности, услови, ограничувања и санкции предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на ре-

дот и спречувањето нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.“

За овие форми да бидат изразени без никаков страв, членот 10 од ЕКЧП, за државата наметнува т.н. позитивни обврски, кои се во насока да ја заштитат слободата на изразување, во конкретниот случај безбедноста на новинарите при извршувањето на нивните задачи.

Што подразбира оваа обврска? Согласно толкувањата на чл.10 од Европската конвенција за човекови права, Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст ЕСЧП) ќе наведе: „државите се обврзани да создадат поволна средина за учество во јавни дебати на сите засегнати лица, овозможувајќи им да ги изразат своите мислења и идеи без страв⁴⁵“, како и дека никој нема да посегне по нивната безбедност при пренесувањето информации од јавен карактер.

Како ЕСЧП врши евалуација дали постои позитивна обврска?

При одлучувањето дали постои позитивна обврска според член 10, мора да се има предвид:

- видот на права на изразување во прашање;**
- нивната способност да придонесат во јавните дебати;**
- природата и опсегот на ограничувањата на правата на изразување;**
- способноста на алтернативни места за изразување; и**
- тежината на спротивставените права на другите или јавноста.⁴⁶**

Тоа подразбира дека државата мора превентивно да создаде атмосфера, во која новинарите ќе се чувствуваат безбедно да ја остваруваат својата слобода на изразување, без притоа некој друг да биде во можност да посегне по животот и телото на новинарите при остварувањето на оваа слобода. Новинарите, според дефиницијата на Европскиот суд за човекови права, се „куче чувар“ на демократијата⁴⁷, или 4-та власт. Една од задачите на новинарството е да го исправи неправото, да помогне во заштитата на човековите права и слободи, да открива корупција, како и да биде двигател кон поправично општество.

45 Dink v. Turkey, § 137

46 Appleby and Others v. the United Kingdom, §§ 42-43 and 47-49

47 Observer and Guardian vs. United Kingdom, 1991;

Во предметот *Özgür Gündem v. Turkey*, 2000 Европскиот суд за човекови права, во параграф 43 ќе наведе:

„Судот потсетува на важноста на слободата на изразување како предуслов за функционална демократија. Навистина, ефективното остварување на оваа слобода не се заснова само на обврската на државата да не интервенира, туку може да создава и позитивни мерки за заштита, дури и во сферата на односите меѓу индивидуите. При детермирањето, дали постои позитивна обврска, треба да се погледне дали бил направен фер баланс меѓу јавниот интерес во општеството и интересот на индивидуата, нешто што е својствено низ Конвенцијата. Опсегот на оваа обврска неминовно ќе варира, земајќи ги предвид разноликоста на ситуациите во договорните држави, тешкотијата во креирањето политики на модерни општества и изборите што мора да се направат, во зависност од приоритетите и ресурсите. Но, ваква обврска не треба да се толкува на начин што ќе наметне невозможен или диспропорционален товар на властите.“

Во друг случај, *Dink v. Turkey*. 2010, станувало збор за убиство на новинарот Фират Динк, познат под алијасот Хрант Динк, убиство што се случило во време кога против него се водела судска постапка заради оцрнување на турцизмот, постапка покрената по барање на националистичка група. Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на членот 10, во смисла што постапката против него, комбинирана со недостиг од заштита што му била потребна, претставувало мешање во неговото право на слобода на изразување. Понатаму, во истиот случај, тој суд ќе констатира дека: „државите се обврзани да создадат поволна средина за учество во јавни дебати на сите засегнати лица, овозможувајќи им да ги изразат нивните мислења и идеи без страв (*Dink v. Turkey*, § 137)“, како и дека никој нема да посегне по нивната безбедност при пренесувањето информации од јавен карактер.“

Исто така, еден од важните документи на Советот на Европа е препораката CM/Rec(2016)4 на Комитетот на министри до државите-членки за заштита на новинарите и безбедноста на новинарите и другите медиумски актери, во дел II. Принципи од точка 21 е наведено:

„Суштинската димензија инволвира примарна обврска за државата да го осигури правото на живот, на начин што ќе воведо ефективни казнени одредби со кои ќе ги одврати од сторување дела против индивидуи, поткрепено со принуден апарат за превенција, супресија и

казнување за прекршувањето на таквите одредби. Ова, исто така, во соодветни околности се протега на позитивната обврска на властите да преземат превентивни оперативни мерки за да ги заштитат индивидуите чии животи се во ризик од криминални активности на други индивидуи. Имајќи ги предвид тешкотиите во креирањето политики во модерните општества, непредвидливоста на човековото однесување и оперативните одлуки што мора да бидат направени во согласност со приоритетите и ресурсите, делокругот на позитивната облигација мора да биде интерпретирана на начин што нема да наметне невозможен или диспропорционален товар на властите. Без оглед на сè, властите мора да обрнат внимание на ранливата позиција во која новинарите се ставаат заради покривање на политичко сензитивни теми vis-a-vis оние на власт.“

Дека безбедноста на новинарите е од големо значење, покажува и фактот што во рамките на Советот на Европа од декември 2014 година функционира платформата за промоција на заштитата на новинарството и безбедноста на новинарите⁴⁸. Оваа платформа претставува јавен простор на кој се регистрираат, се процесираат и се објавуваат инциденти и ризици поврзани со медиумската слобода и безбедноста на новинарите во земјите-членки на Советот на Европа, кои се загарантирани со членот 10 од Европската конвенција за човекови права. Целта на оваа платформа е да ги заштити новинарите и да ги адресира проблемите до релевантните институции во рамките на земјите-членки. Во однос на случувањата на 27.4.2017 година, ЗНМ има пријавено настан на кој двајца новинари беа физички нападнати во Собранието⁴⁹.

Што значи сево ова за анализа за „Крвавиот четврток“? Претходно само накратко потсетување на фактичката состојба: недоволно полициски службеници (во дворот) пред Собранието за да спречи толкава толпа, помош од тогашен пратеник на Собранието за отстранување на заштитата на влезната врата на Собранието и отворање на вратите со цел толпата да влезе, фрлање предмети кон новинари во прес-центарот, малтретирање новинари, откривање за кој медиум работат со цел да бидат предмет на напад, со сила затворани новинари во простории и интервенција на државата по 3 часа по влегувањето на толпата во Собранието.

На вакви едноставни и ноторни факти, применливото домашно право и стандардите на ЕСЧП при Советот на Европа, би можеле да заклучиме дека државата не ја исполнила својата позитивна обврска. Но, од страна на Основниот граѓански

48 <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/the-platform>, пристапено на 16.2.2022

49 Safety of Journalists Platform (2017) «Two reporters injured during storming of Parliament», Skopje, <https://fom.coe.int/alerte/detail/25653705>, пристапено на 16.2.2022

суд Скопје и Апелациониот суд Скопје имаме поинакво видување што претставува слободата на изразување, во смисла на безбедноста на новинарите.

Во правосилната пресуда X МАЛВП-705/20 на Основниот граѓански суд Скопје, во делот на барањето за утврдување повреда на слободата на изразување од аспект на безбедноста на новинарите, ќе наведе:

„Во конкретниот случај, членот 10 од Европската конвенција за човекови права и толкувањето на овој член се однесува на овозможување на секој да го изрази своето мислење во секојдневното живеење, а не во услови кога се случуваат акти на насилство, како што бил настанот од 27.4.2017 година. Толкувањето на овој член во услови како конкретниот, со тоа што тужителот како новинар бил оневозможен да известува, претставува толкување на одредбата надвор од нејзината цел поради која е утврдена. Во една таква ситуација, на настан како на 27.4.2017 година, државата има обврска да се грижи за здравјето, животот и имотот на сите физички и правни лица, па не може да станува збор дека државата не им овозможила на тужителот како новинар и на другите лица како новинари да ги изразат своите мислења и идеи без страв.“

„Тужителот како новинар во смисла на чл.2 од Законот за медиумите е лице што врши активности на прибирање, анализа, обработка, обликување и класифицирање информации што се објавуваат во медиум, па тој не бил ограничен во ова право, што произлезе и од неговиот исказ, дека тој не пробал како новинар во текот на настаните да известува за настаните и да го искажува своето мислење. Дотолку повеќе што при акти на тероризам и демонстрации, државата има должност да го штити човековиот интегритет, па во случајот била должна да го обезбеди животот и здравјето на тужителот како новинар, а не да го штити неговото новинарско право, во ситуација кога она за што бил акредитиран да известува, било прекинато со чин од други лица. Па, овој суд смета дека фактот што терористичкиот акт или јавната демонстрација се случувале во време и место каде што тужителот ја вршел својата новинарска професија, не значи мешање на државата во неговото право, па државата по принцип на објективна одговорност - поради видот на настанот да може да одговара за повреда на ваквото право. Потребно е да се напомене дека слободата на изразување е двострана, новинарите имаат право да известуваат, а граѓаните да примаат информации, па со самото тоа што на граѓаните им било оневозможено да примаат точна и детална информација за случувањето, не значи дека државата има објективна одговорност кон нив за повреда на ваквото право.“

„Повикувањето на чл.3 од Законот за медиуми значи дека слободата на изразување е право што се остварува без мешање на јавната власт. Секоја рестрикција, услов или кој било облик на мешање на слободата на изразување може да се примени само на некое конкретно остварување на таа слобода. Мешањето на државата мора да се гледа како секаков облик на задирање, кое доаѓа од кој било орган што врши јавно овластување и должности, јавна служба (судови, обвинителство, органи на прогон, Собрание, министерства, локална самоуправа, воени органи, служба за разузнавање и сл), обемот на можното мешање (формалности, услови, ограничувања или казни), во остварување на правото е широк и не постојат однапред утврдени граници, па судот во секој посебен случај испитува дали постои мешање преку кривични пресуди, казни, средства за забрана на мислење, забрана за вршење новинарска дејност и др. Што се однесува до слободата на печатот, Државата има позитивна обврска да преземе мерки за заштита на поединците од незаконито мешање од други и негативни обврски да се воздржи од незаконитото мешање на вршењето на правото на слободата на изразување.“

Од ваквиот заклучок на Основниот граѓански суд се добива впечаток дека новинарот, бидејќи не бил ограничен во неговото право да прибира и пренесува информации за настан што станал насилен, државата не ја повредила нејзината позитивна обврска - да создаде безбедносна атмосфера.

Но, фокусот не е тој, и целта на заштитата што членот 10 ја дава, меѓу другото е и **безбедноста**, а не само правото да се прибираат и да се пренесуваат информации или да се искажуваат ставови.

Значи, настанот не бил различен од претходните денови кога се известувало пред и во Собранието. Внатре во Собранието имало вообичаена собраниска атмосфера. Новинарот - тужител бил присутен во Собранието, и знаејќи дека надвор има јавни демонстрации, тој не чувствувал страв, бидејќи знае дека државата располага со монополот за употреба на сила и доколку настанат какви било несакани акти од толпата, државата ја има способноста да ги растера и да се справи со неа. Никој во тој момент не се плашел за нивната безбедност, бидејќи не можеле да претпостават дека државата нема да преземе превентивни мерки за да ја спречи толпата да влезе во Собранието. Напротив, со кривичниот прогон на одредени лица, само се потврдува фактот дека ова било организирано и дека државата не планирала да преземе превентивни мерки.

Всушност, тука е повредата на слободата на изразување, во смисла на безбедноста на новинарите. Непреземањето превентивни мерки од страна на монополот на употреба на сила - државата, а не дали новинарите можеле да известу-

ваат. Во таква ситуација, нивниот човечки инстинкт бил да се спасат, а не да прават интервјуа со толпата или да пренесуваат во живо што се случувало. Не е ни од значење дали одредени новинари тој ден пренесувале директно што се случувало во Собранието, за сметка на нивниот личен живот. Поентата е што државата не ја презела својата позитивна обврска - да го обезбеди Собранието и да не дозволи влегување на толпата внатре во Собранието. Нешто што потфрлила, што е ноторен факт и тоа ја прави повредата на слободата на изразување.

5.1.3. Други пресуди

Но, не е сè така црно. Сепак, има една одлука на Апелациониот суд Скопје, исто за „Крвавиот четврток“, но за друг новинар, со која се укинува пресудата на Основниот граѓански суд Скопје, со која се одбива тужбеното барање на новинарот и по двете основи. Во делот на повредата на слободата на изразување, Апелациониот суд Скопје ќе наведе:

„Основани се жалбените наводи на тужителката во делот на одбиеното тужбено барање за надомест на нематеријална штета поради повреда на слободата на изразување. Имено, судот го одбил тужбеното барање по таа основа со образложение дека во случајот не може да стане збор за тоа дека државата не им овозможила на сите лица да ги изразат своите мислења и идеи без страв, притоа повикувајќи се на чл.10 од Европската конвенција за човекови права, за која ценел дека толкувањето на оваа одредба е надвор од нејзината цел поради која е утврдена, бидејќи неспорно било дека тужителката како новинар во следниот период известувала за настаните и го искажувала своето мислење во дебатни емисии.“

Меѓутоа, судот во случајов недоволно ценел дека не се работи за барање на тужителката поради оневозможување од страна на државата таа слободно да го изрази своето мислење и идеи за настанот, туку дека во случајот, на тужителката не ѝ биле обезбедени безбедносни услови во кои таа како новинар може да ја остварува својата новинарска дејност и непречено да ја известува јавноста за тоа што се случувало на критичниот ден во собраниските простории. Ова дотолку повеќе што примената на членот 10 од Европската конвенција е во корелација со примената на Платформата за промоција на заштита на новинарството и безбедноста на новинарите поради што во таа насока судот недоволно ценел дека чл.10 од Конвенцијата треба да се применува во поши-

рок спектар, вклучувајќи ја притоа не само слободата на медиумите, туку и нивната безбедност, па во таа насока да цени дали на критичниот ден државата обезбедила нормална, а со тоа и безбедна атмосфера за непречено вршење на новинарската дејност на тужителката, дали презела активности за заштита на нејзиниот физички или психички интегритет. Судот прифатил дека не била доведена во прашање слободата на изразување на тужителката за настаните бидејќи таа слобода ја реализирала во дебатни емисии во следните денови, но во случајов, според овој суд, останува нејасно дали таа имала можност да ја реализира таа слобода критичниот ден, дали поради загрозување на нејзина безбедност ѝ било оневозможено тоа право, што, пак, е од суштинско значење за овој граѓански спор.“

Воедно, со самото решение, Апелациониот суд Скопје му дава насоки на Основниот граѓански суд Скопје во делот на безбедноста, кои гласаат:

„...Воедно судот да ја цени примената на чл.10 од Европската конвенцијата за човекови права и со сигурност да утврди дали во случајот тужителката претрпела нематеријална штета поради повреда на слободата на изразување, поточно дали државата ѝ обезбедила услови на критичниот ден безбедно да ја врши својата новинарска дејност и слободно, непречено да ја известува јавноста за околностите во собраниските простории, без притоа да се грижи за својата безбедност и на тој начин да го оствари своето право на слободно изразување.“

Видно од ваквото образложение на Апелациониот суд Скопје, сепак, постои и спротивно мислење од заклучоците на Апелациониот суд по предметот X МАЛВП-705/20, кој беше погоре анализиран. Но, ваквите различни ставови на истиот Апелационен суд во Скопје создава правна несигурност. Правната несигурност претставува страв од невоедначена судска пракса за иста фактичка и правна состојба, што создава забуна во толкувањето и примената на правото. Затоа е потребна континуирана обука на судиите, адвокатите и јавните обвинители и постојано следење на развојот на концептот на слобода на изразување, особено преку пресудите на Европскиот суд за човекови права при Советот на Европа.

ЗАКЛУЧОЦИ

Еден од главните заклучоци што произлегува од реализираните интервјуа и анализата на правната рамка и судската пракса е дека ризикот од насилство, притисоци и закани кон новинарите и медиумските работници влијае врз квалитетот на нивната работа. Тие што доживеале директно насилство укажуваат на последиците од него, односно влијание врз нивната психолошка состојба, самоцензурата и воопшто професионалната работа. Жените сè почесто се соочуваат со различни форми на вознемирување, навреди и притисоци, особено на социјалните мрежи.

Поширокото влијание на ваквите напади е што создаваат култура на самоцензура во медиумите и во општеството. На пошироко општествено ниво, самоцензурата резултира со значителни бариери во вистинитото информирање на јавноста. Тоа, пак, води кон намалување на довербата на јавноста во демократските институции, вклучувајќи ги медиумите и зголемено користење на социјалните мрежи, како релевантен извор на информирање, иако таму во голема мера се пласираат дезинформации, манипулативни содржини итн.

Оттука, колку што новинарите треба да се придржуваат до етиката на својата професија, толку е силна и потребата да бидат заштитени нивните права и безбедност додека ја вршат својата професионална должност.

Инцидентите во Собранието на РСМ, на 27 април 2017 година, не само што укажуваат на груба злоупотреба на основните човекови и граѓански права, туку, уште поважно, ги нагласува недоследностите во постапувањето на институциите и импликациите во однос на правата на новинарите и медиумските работници. ЗНМ предложи нацрт-измени на Кривичниот законик, со цел да се зајакне заштитата на новинарите и другите медиумски работници со нивно ставање во групата професии, кои би добиле дополнителна заштита кога се изложени на напади и закани поради природата на нивната работа. Во последниот извештај на Европската комисија за Република Северна Македонија е нагласено дека „националните и меѓународните медиумски асоцијации забележаа дека заканите од политичарите и од јавните функционери, онлајн-малтретирањето и вербалните напади на новинарите, вклучително и на социјалните мрежи, се зголемени. Властите/судскиот систем треба да демонстрира поактивна и систематска осуда на нападите“⁵⁰.

Ако се појде од дефиницијата на УНЕСКО дека безбедноста претставува поширока категорија што се протега од превентивни, заштитни и контролни мерки, преку справување со неказнивоста и промовирањето општествена култура,

50 Европска комисија, Извештај за Република Северна Македонија за 2021 година, достапен на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/north-macedonia-report-2021_en, пристапено на 27.1.2022

која ја негува слободата на изразување и слободата на медиумите, тогаш на Република Северна Македонија допрва ѝ претстои процес на обезбедување соодветна заштита на новинарите и медиумските работници.

Очигледно е дека слободата на изразување, како концепт, не е доволно застапена како дел од стручната обука на сите актери во правосудниот систем. Тоа не се однесува само на конкретниот предмет анализиран погоре, туку се мисли и на адвокатите, судиите и на јавните обвинители. И не е само овој пример во поглед на безбедноста на новинарите како дел од концептот на слободата на изразување, туку постојат и други сегменти за кои нема доволна обука, како на пример клеветата и навредата, улогата на новинарството во општеството, заштита на изворот на информации, дали конкретни дејствија на новинарите се кривични дела при откривање одредени информации што државата ги смета за доверливи итн.

Ваквиот судски предмет, во иднина може да создаде т.н. „ефект на ладење“ или „chilling effect“. Тоа значи дека, со ваквата пресуда само може да се дестимулираат новинарите во иднина да поднесуваат тужби за ситуации каде што во мирна атмосфера нивната безбедност била нарушена. И не само тужби против државата, туку и тужби против индивидуалци што би посегнале кон психофизичкиот интегритет на новинарите.

Мора да се обезбеди поголема едукација на концептот на слободата на изразување, поточно безбедноста на новинарите, бидејќи секојдневно се случува таа да биде загрошена и во отсуство на телесни повреди. Законите се реален страв, кој постои и кој ја дестимулира новинарската професија во извршувањето на нејзината основна функција - прибирање, анализирање и пренесување информации од јавен интерес.

Најголем недостаток во функционирањето на нашиот правосуден систем е фактот што новинарите се оставени сами да ги заштитуваат своите права преку граѓанско-правниот механизам. Основните јавни обвинителства воопшто не се ревносни во постапувањето по законите кон новинарите и нарушувањето на нивната безбедност. Потребна е ефикасна истрага, како и превентивни мерки, со цел да се обесхрабрат сторителите на овие кривични дела. Само на тој начин, државата би создала безбедна атмосфера во која новинарите во целост ќе можат да ја извршуваат својата професија.

ПРЕПОРАКИ

- ☑ Потребно е да се спроведе сеопфатна обука на полицијата, адвокатите, јавните обвинители и судиите за улогата на новинарите, медиумските соработници и медиумите во едно демократско општество. Ова дотолку повеќе што, со измените на Кривичниот законик, на нив им се признава статусот на службени лица. Тоа значи дека органите на прогонот, во одредени случаи, треба да дејствуваат и превентивно во заштитата на безбедноста на новинарите и медиумските соработници, а превентивното дејствување значи ефикасна истрага.
- ☑ Потребни се заеднички заложби меѓу различни чинители во општеството, односно медиумите, јавноста, граѓанскиот сектор, меѓународните организации и државните институции во иницирањето стратегиски активности насочени кон ефективното справување со проблемите поврзани со безбедноста на новинарите и на медиумските работници. На тој начин и би се координирале различните иницијативи насочени кон заштитата на новинарите и медиумските работници и би се обезбедил напредок во адресирањето на ова прашање на долг рок.
- ☑ Воспоставување фонд за безбедност и механизми за одговор при итни случаи за поддршка на загрозените новинари и медиумски работници.
- ☑ ЗНМ континуирано да добива поддршка во одржувањето услуги за поддршка на новинарите и медиумските работници преку советување, правни совети и застапување, психолошка поддршка, како и засолништа или какво било друго соодветно сместување за новинарите и за другите медиумски професионалци што станале жртви на насилство, злосторство итн.
- ☑ Организирање обуки за безбедноста на новинарите и проценка на ризиците со кои се соочуваат како дел од програмите/проектите за професионален развој што ги спроведуваат професионалните медиумски/новинарски организации.
- ☑ Организирање обуки за претставници на правосудните органи за слободата на изразување и безбедноста на новинарите.
- ☑ Креирање насоки/упатства во редакциите за безбедност на новинарите или користење упатства/препораки од ЗНМ
- ☑ Редакциите треба да работат на подигнување на свеста на сопствениците, директорите и новинарите и да се спроведуваат внатрешни механизми за итни случаи, како што се телефонските линии за сајбер-вознемирување,

за да се обезбеди поддршка и заштита на новинарите и медиумските работници што се директно засегнати од заканите, притисоците и вознемирувањето.

- Да се креираат мрежи/сојузи за размена на најдобри практики. Вклучените во овие мрежи би биле уредници, менаџери во медиумите, медиумски експерти, претставници на медиумски организации, експерти за дигитална безбедност, правници, како и новинари, меѓународни експерти итн.
- Редакциите да одвојат поголем простор и редовно да известуваат и длабински да ги покриваат темите поврзани со безбедноста и заштитата на новинарите и медиумските работници, а со тоа да придонесат за градење на свеста кај пошироката јавност, владините претставници и кај самите новинари.
- Континуиран мониторинг на безбедноста на новинарите и навремено реагирање, со утврдена методологија и алатки групирани според посебни категории на насилство.
- Реализација на кампањи за подигнување на јавната свест, кои би помогнале да се разбере дека не станува збор за напад на поединец или група на лица од една професија, туку на правото на граѓаните да бидат информирани.
- Јавна осуда на сериозни инциденти од страна на носители на јавни функции, посебно од законодавната, извршната и судската власт, со цел да се обесхрабрат идни напади.

www.znm.org.mk

Здружение на новинарите на Македонија

Градски сид, блок 13 1000 Скопје, Република Северна Македонија

00389 (02) 3298-139 contact@znm.org.mk

unesco

United Nations
Educational, Scientific
and Cultural Organization

Здружение на новинарите на Македонија

